

بررسی نقش تخریب و انفجارات بر عملیات های دفاع مقدس

جمال یوسفی^۱

دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۷

پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۲۵

چکیده:

هدف این پژوهش، بررسی و تحلیل شیوه ها و تاکتیک های تخریب و انفجارات در عملیات های دفاع مقدس است. در همین راستا خواستار پاسخ به این سؤال که میزان نقش تخریب و انفجارات بر عملیات های دفاع مقدس چگونه بوده است؟ هستیم. نوع تحقیق کاربردی، در جهت افزایش آگاهی نسل های بعد از دفاع مقدس و روش مورد استفاده توصیفی-تحلیلی است.

نتایج پژوهش نشان می دهد که چگونه می توان در کمترین زمان ممکن، عده ای افراد خاص را با از خودگذشتگی و ایثار به متخصصین و شجاع ترین افراد در صحنه نبرد میدانی تبدیل نمود و با کمترین اطلاعات ممکن در صحنه عمل؛ با نیروی اعتقاد و ایمان، بیشترین نتایج را به دست آورد. همچنین نشان دهنده مجاهدت های رزمندگان تخریب و فعالیت های صورت گرفته توسط آنان در عملیات های هشت سال دفاع مقدس در برخورد با پیشرفته ترین، خطرناک ترین و غیرقابل عبورترین میادین مین تا آن زمان و شکستن ابهت پوشالی دشمن بعثی و هم پیمانانش است.

کلیدواژه ها: تخریب، انفجار، عملیات های دفاع مقدس، میدان مین، تله.

^۱ مدرس دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

مقدمه:

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، دشمن سعی نمود این انقلاب نوپا را که برهم زنده‌ی معادلات چندین ساله او بود؛ به شیوه‌های مختلف منزوی و ریشه‌کن کند. در همین راستا از حرب‌های مختلف استفاده نمود. بعد از آنکه در ایجاد جنگ داخلی نتیجه‌ای کسب نکرد، سعی به فروپاشی به شیوه نظامی و جنگ سخت کرد. جنگ تحمیلی یکی از بحران‌های اساسی انقلاب اسلامی ایران بعد از تشکیل و استقرار حکومت بود. دشمنان نظام اسلامی بعد از اینکه نتوانستند از طریق فروپاشی سرزمینی، جنگ داخلی و گروه‌های ضد انقلاب، سبب فروپاشی نظام اسلامی گردند؛ سعی نمودند با درگیرکردن انقلاب نوپای اسلامی با رژیم بعث عراق به عنوان پیشرو و حمایت‌های همه‌جانبه آشکار و پنهان، زمینه‌های سرکوب انقلاب اسلامی را فراهم نمایند. رژیم بعث عراق که زخم‌خورده نظام پادشاهی ایران در دوره‌های مختلف بعد از فروپاشی دولت بزرگ عثمانی از جمله قرارداد سال ۱۹۷۵ الجزایر بود؛ این انگیزه را داشت که در اوضاع نابسامان بعد از انقلاب در ایران بتواند قسمتی از حقارت‌های تاریخی خود را جبران نماید. در همین موقع بود که با تحریک عوامل منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای و با مشاهده وضعیت نابسامان نظامی ایران در داخل؛ از جمله ارتش که اکثر فرماندهان ارشد آن اعدام شده یا فرار کرده بودند، وجود جنگ داخلی کومله و دمکرات در مناطق کردستان و آذربایجان، خلق عرب در خوزستان، خلق بلوچ در سیستان و بلوچستان، خلق ترکمن در گلستان، گنبد و ترکمن صحرا، سازمان مجاهدین خلق و ... زمینه برای حمله همه جانبه رژیم بعث عراق به ایران فراهم شد.

در مطالعه‌ی تاریخ زندگی موجودات، دفاع پدیده‌ای بسیار با اهمیت و برجسته شناخته می‌شود. این پدیده در مقابل تهدیدات و خطرهای خارجی ظهور می‌یابد تا موجودات بتوانند از مسیر حرکت و کمال خود باز نمانند و بقای خود را حفظ کنند. هر موجود در این درگیری‌ها، تضادها و تأثیرات، گاهی غالب و یا مغلوب می‌شود

(رستمی نسب، ۱۳۸۹: ۲).

دفاع مقدس یکی از مقاطع بسیار درخشان و با افتخار انقلاب اسلامی برای ملت ایران است و تاکنون از جنبه‌های گوناگون مورد بررسی قرار گرفته است. با این حال، تخریب در عملیات‌های دفاع مقدس که یکی از ابعاد پیچیده و چندبُعدی است، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. اکنون با وجود گذر زمان، به عنوان نیاز همیشگی کشور به ویژه نیروهای مسلح، بررسی این مؤلفه قدرت نظامی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن ضرورتی جدی و اساسی است. تخریب در عملیات‌های دفاع مقدس از نظر تنوع حوزه فعالیت، به گونه‌های مختلف مبتنی بر فعالیت‌های نظامی تقسیم می‌شود. از این‌رو درباره‌ی تخریب در دفاع مقدس باید به مجموعه‌ای از فعالیت‌ها اشاره کرد که ضمن مشخص کردن عملکرد در برگیرنده اهداف آن است (اقتباس: بهداروند و همکاران، ۱۳۹۲: ۲).

با توجه به اهمیت تخریب و با نظر به رویکرد نظامی آن، ضروری است حقیقت و ماهیت تخریب مطرح و بررسی شود.

هدف از انجام تحقیق حاضر، همان‌طور که از عنوان آن بر می‌آید عبارت است از شناخت نقش تخریب و انفجارات بر عملیات‌های دفاع مقدس.

با توجه به هدف مطرح شده سؤال پژوهش به صورت زیر خواهد بود:

- نقش تخریب و انفجارات بر عملیات‌های دفاع مقدس چگونه است؟

پیشینه تحقیق:

استکی در کتاب «مین‌گذاری در مناطق غرب و شمال غرب کشور»، به بررسی مجاهدت‌های خاموش رزمندگان به ویژه رشادت‌های رزمندگان تخریب در مناطق غرب و شمال غرب کشور پرداخته است. ایشان بعد از بررسی رزم مین، موارد کشف و خنثی‌سازی انواع میادین مین و رشادت‌های رزمندگان تخریب‌چی را در ساعات مختلف شبانه‌روز به صورت گزارش ارائه و مستند نموده است. نتیجه حاصل شده از

مباحث این کتاب، نشان دادن فعالیت ها و اقدامات نیروهای تخریب در مناطق شمال غرب است. لازم به ذکر است که نامبرده در تعاریف مفاهیم و تجربیات، بیشتر از جنگ ویتنام و نیروهای ویت کنگ درگیر با نیروهای آمریکایی بهره برده است.

انصاری در کتاب «روزشمار جنگ ایران و عراق»، به بررسی تاریخ روزشمار جنگ از یکم مهر تا بیست و هفتم آبان ۱۳۶۶ پرداخته است. نامبرده در این کتاب، کلیه گزارش های روزهای مذکور را به همراه جلسات و تصمیمات استخراج شده در فرماندهی سپاه راجع به مناطق مختلف درگیر در منطقه نبرد را به رشته تحریر در آورده است. نتایج حاصله، نشان دهنده سیر مراحل تصمیمات اتخاذ شده در جهت پیشبرد جنگ و عملیات های دفاع مقدس است.

بابایی در کتاب «ضربت متقابل»، به بررسی کارنامه عملیاتی لشکر ۲۷ محمد رسول الله (ص) در تابستان ۱۳۶۱ پرداخته است. نامبرده در این کتاب، مرحله به مرحله چند عملیات مهم در تابستان ۱۳۶۱ را به شیوه نظامی از ابلاغ مأموریت تا اجرا و اهداف حاصل شده و یگان های و نیرو و تجهیزات درگیر را به صورت دستور و گزارش عملیاتی مکتوب کرده که سبب تأیید مقام عظمای ولایت نیز گردیده است.

شیرعلی نیا در کتاب «هشت سال اینگونه گذشت»، به بررسی روایی آغاز تا پایان هشت سال دفاع مقدس پرداخته است. نامبرده در این کتاب به صورت تصویری، حوادث، رویدادها، وقایع و خبرهای مهم سال های جنگ تحمیلی و دفاع مقدس را به صورتی زیبا و هنرمندانه مکتوب و مصور کرده است. ایشان در این کتاب به بررسی حوادث و عملیات های مهم اثرگذار بر جنگ به صورت تصویری و تصمیمات اتخاذ شده توسط فرماندهان عالی جنگ پرداخته است.

بابایی در کتاب «همپای صاعقه»، به بررسی کارنامه عملیاتی لشکر ۲۷ محمد رسول الله (ص) در دی ۱۳۶۰ تا تیر ۱۳۶۱ پرداخته است. نامبرده در این کتاب، مرحله به مرحله چند عملیات مهم و رشادت ها و دلاوری های رزمندگان در لشکر ۲۷ را تا

اجرا و اهداف حاصل شده و یگان‌ها و نیرو و تجهیزات درگیر را به صورت دستور و گزارش عملیاتی مکتوب کرده است.

در سال‌های گذشته، کتاب‌های بسیاری در حوزه دفاع مقدس به شیوه‌های مختلف به چاپ رسیده است؛ ولی متأسفانه در تعداد کمی از آن کتاب‌ها به صورت جزئی، اشاره به نقش تخریب بر عملیات‌های دفاع مقدس شده است. لذا در این مقاله بعد از بررسی اسناد و مدارک کتابخانه‌ای موجود و مصاحبه با صاحب‌نظران به بررسی نقش تخریب بر عملیات‌های دفاع مقدس پرداخته خواهد شد.

مبانی نظری:

تخریب: خراب کردن، منهدم ساختن، از بین بردن، نابود کردن که می‌تواند در جهت بازسازی و یا غیر از آن باشد. تخریب و انفجارات دارای چهار رکن یا مبحث اساسی است که در ادامه به هر کدام از این مباحث خواهیم پرداخت. یعنی یک فرد تخریب‌چی، فردی است دارای مهارت‌های خاص و آموزش دیده که طبق برنامه‌ریزی و مأموریت تعیین شده اقدام به ارکان تخریب می‌نماید. تخریب‌چی باید اطلاع کامل از این چهار اصل اساسی داشته باشد:

آتش‌گذاری و یا آتش‌کاری: مسلح کردن و آماده انفجار کردن مواد منفجره را آتش‌گذاری می‌گویند که یکی از پایه‌های اصلی تخریب و انفجارات است؛ یعنی چگونگی کارکردن با مواد منفجره جهت انفجار در شرایط مختلف به گونه‌ای که بتواند بهترین عملکرد را از این مواد حاصل نماید. در همین راستا، بهتر است برای هر انفجار مواد منفجره متناسب با آن انفجار انتخاب گردد که مجموع مباحث آتش‌گذاری در عملیات خرج‌گذاری مشهود می‌شود؛ به عنوان مثال بهترین ماده برای برش فلزات و اجسام سخت ماده‌ای به نام C۴ است و یا برای اجرای آتش‌گذاری در روی مواضع نرم مانند خاک و جاده‌های خاکی، ماده مناسب نیترات آمونیوم و یا دینامیت است که اندازه و شیوه‌های قراردادن این مواد را خرج‌گذاری می‌گویند (تصویر شماره ۱).

آتش گذاری با توجه به ابزار و لوازم مورد نیاز برای احتراق و یا انفجار مواد منفجره، به پنج شیوه قابلیت اجرا دارد که ساده ترین شکل آن که معمولاً در جهت اجرای انفجارهای تک تک و محدود استفاده می شود آتش گذاری ساده است که وسایل مورد نیاز در این آتش گذاری، علاوه بر ماده منفجره اصلی که مأموریت ما را انجام می دهد؛ شامل چاشنی ساده، فتیله باروتی، آتشزنه یا کبریت و انبردست تخریب است (تصویر شماره ۲).

جهت اجرای این نوع آتش گذاری، بعد از انتخاب نوع ماده منفجره در راستای مأموریت محوله با توجه به نوع و جنس محل منفجرشونده، میزان ماده منفجره تعیین می گردد و با توجه به مقدار کیلوگرم ماده منفجره، میزان فاصله و یا جان پناه جهت اجرای انفجار انتخاب می شود؛ به گونه ای که فرد بعد از فعال سازی زنجیره آتش، در آن محل پناه گرفته تا از ترکش و موج انفجار حاصل شده در امان بماند. با توجه به زمان مورد نیاز برای رسیدن از محل اجرای انفجار تا جان پناه تعیین شده، میزان فتیله باروتی به صورت تقریبی و با توجه به سرعت سوختن فتیله در آن مدت زمان انتخاب می گردد. بعد از آزمودن سرعت سوختن فتیله باروتی و انتخاب میزان آن، فتیله باروتی به چاشنی ساده اتصال داده شده و پرچ می گردد و بعد از قراردادن چاشنی همراه فتیله روی مواد منفجره، اقدام به روشن کردن فتیله مربوطه به کمک آتشزنه یا کبریت می نماییم، بعد از روشن کردن فتیله به سمت جان پناه حرکت نموده و منتظر انفجار می مانیم.

روش دوم اجرای عملیات، آتش گذاری به شیوه الکتریکی است که به کمک این نوع آتش گذاری می توان از یک تا چندین موضع را به صورت همزمان منفجر نمود. علاوه بر این، انفجار در آتش گذاری الکتریکی به صورت کنترل شده است؛ این ویژگی در آتش گذاری ساده وجود ندارد، چرا که با روشن کردن فتیله باروتی و دور شدن از محل، امکان جلوگیری از انفجار بسیار مشکل است. وسایل مورد نیاز در آتش گذاری الکتریکی به غیر از ماده منفجره اصلی شامل چاشنی الکتریکی، کابل برق، آزمایش گر

مدار (تستر) و ماشین انفجار است (تصویر شماره ۳) که این آتش‌گذاری با توجه به چگونگی اتصال چاشنی و مواضع انفجار در مدار، به سه صورت سری، موازی و مختلط قابل اجرا است (تصویر شماره ۴). معمولاً نوع سری برای انفجارهای صنعتی، موازی (تصویر شماره ۵)، برای انفجارهای عملیاتی و مختلط با توجه به وسعت و ابعاد محل انفجار و توان ماشین انفجار مورد استفاده قرار می‌گیرند. عیب عمده این آتش‌گذاری این است که در محیط‌هایی که الکتریسیته ساکن موجود و یا امکان القاء الکترومغناطیسی جریان برق وجود دارد، قابل استفاده نیست؛ چرا که منجر به انفجار خودبه‌خود یا غیر کنترل‌شده می‌گردد. به کمک این آتش‌گذاری، یک فرد می‌تواند به تنهایی یک یا چندین انفجار را انجام دهد. علاوه بر این، امکان انفجار در نقاط دور و با فاصله زیاد نیز امکان‌پذیر است؛ فقط باید از دستگاه‌های ریموت و کنترل به جای ماشین انفجارهای معمولی و با سیم استفاده نمود.

روش سوم، آتش‌گذاری به صورت انفجاری است که وسایل موجود در این نوع آتش‌گذاری شامل ماده منفجره، فتیله انفجاری (تصویر شماره ۶) و چاشنی ساده یا الکتریکی در جهت منفجر کردن فتیله انفجاری (تصویر شماره ۷) است. لازم به ذکر است که این آتش‌گذاری قابلیت انفجار هم‌زمان چندین ماده منفجره را در همه محیط‌ها دارا است و می‌توان از فتیله انفجاری به جای ماده منفجره اصلی نیز استفاده نمود. در این نوع آتش‌گذاری، فقط کافی است مواد منفجره کار گذاشته‌شده را با کمک فتیله انفجاری به هم اتصال دهیم و سپس در محل جان‌پناه یا نقطه امن اقدام به منفجر کردن فتیله انفجاری نماییم. عیب عمده در آتش‌گذاری انفجاری، به هم ریختن انسداد در انفجارهای صنعتی و معادن و مشکل در استتار در انفجارهای نظامی است.

نوع چهارم، آتش‌گذاری نائل است که در آن از فتیله و چاشنی نائل استفاده می‌شود. البته می‌توان چاشنی ساده را نیز به جای چاشنی مخصوص آن با تمهیدات خاصی استفاده نمود.

نوع پنجم، آتش گذاری هرکودت است که تا به حال در کشور ما رواج چندانی نداشته است. آتش گذاری های نازل و هرکودت بیشتر در انفجارهای صنعتی، معادن، چاه های نفت، تونل و ... استفاده می شوند؛ چرا که در این آتش گذاری ها می توان از انسداد که یکی از راه های برداشت نتیجه بهتر است، به طور کامل بهره برد.

ماسوره و تله: ماسوره به دستگاه و سیستمی گفته می شود که به طور خودکار مدار آتش (مجموعه مراحل که در کنار هم قرار می گیرد تا یک ماده منفجره به عملکرد نهایی برسد) (تصویر شماره ۸) مهمات را به کار انداخته و باعث انفجار آن می گردد (طاهری، ۱۳۸۹: ۱۰۹). یکی دیگر از پایه های تخریب، مبحث ماسوره و تله های انفجاری است.

ماسوره ها در حالت کلی به دو دسته اساسی تقسیم می شوند. ماسوره های استاندارد که شامل ماسوره های مخصوص مهمات (اصلی) مانند ماسوره خمپاره، ماسوره مین، ماسوره نارنجک و ... می باشند که در کارخانه ساخت مهمات، برای هر مهماتی ماسوره مخصوص به آن مهمات ساخته می شود و قابلیت اتصال به نوع دیگری را ندارند. ماسوره های فرعی استاندارد علاوه بر قابلیت استفاده در انجام عمل تله گذاری انفجاری در هر کشوری تعداد محدودی بوده که قابلیت اتصال به برخی از مهمات های آن کشور را دارند. کشور ما نیز از این قاعده خارج نیست و ماسوره های فرعی مورد استفاده در کشور ما شامل ماسوره کششی، ماسوره کشش و قطع کشش، ماسوره فشاری، ماسوره قطع فشار، ماسوره تأخیری و ماسوره شیمیایی می باشند (تصویر شماره ۹).

دسته دوم، ماسوره های ابتکاری (تله) می باشند که به تعداد نامحدود و به شیوه های مختلف وجود دارند. سیستم مشخصی در این ماسوره ها وجود ندارد و هر عاملی که بتواند به صورت ابتکاری مدار آتش یک مهمات را فعال نماید، یک تله محسوب می شود. در حالت کلی، سیستم عملکرد در انواع ماسوره می تواند به صورت مکانیکی (کشش، قطع کشش، فشار، قطع فشار و ...)، الکتریکی و الکترونیکی، مغناطیسی و

الکترومغناطیسی و شیمیایی باشد.

نارنجک: بمب دستی کوچکی است حاوی مقداری مواد انفجاری یا شیمیایی که ضد نفرات و تجهیزات دشمن به کار می‌رود (طاهری، ۱۳۸۹: ۱۱۲). یکی از ارکان تخریب که هر فرد رزمنده‌ای با آن سروکار دارد، نارنجک است. در رابطه با اهمیت نارنجک، همین بس که هر فرد رزمنده‌ای که وارد میدان نبرد می‌شود به همراه اسلحه، چند تیر نارنجک نیز به او تحویل می‌گردد. ساختمان نارنجک (تصویر شماره ۱۰) شامل ماسوره که به صورت ضربتی و یا تأخیری است؛ که در نوع تأخیری میزان تأخیر در نارنجک‌های انفجاری ۴-۶ ثانیه و در شیمیایی ۲-۳ ثانیه است. معمولاً به دو صورت روسی و آمریکایی وجود دارند که تفاوت آن‌ها در ضربه‌زدن سوزن است؛ به گونه‌ای که در نوع روسی به صورت عمودی و در آمریکایی ضارب به صورت دورانی ضربه می‌زند. بدنه که هر شکلی (دایره‌ای، استوانه، بیضی شکل و ...) و جنسی (چوبی، فلزی، گچی و ...) (تصویر شماره ۱۰) با توجه به مأموریت نارنجک می‌تواند داشته باشد و مواد نارنجک که یا انفجاری و یا شیمیایی، تعیین‌کننده مأموریت نارنجک است.

نارنجک‌ها در حالت کلی به سه دسته انفجاری که شامل نارنجک‌های هجومی و دفاعی بوده تقسیم می‌شوند و تفاوت آن‌ها در جنس بدنه و ایجاد ترکش است؛ به این صورت که نارنجک‌های هجومی صرفاً دارای موج انفجار بوده و جنس بدنه به گونه‌ای است که ایجاد ترکش سنگین نمی‌نماید؛ چرا که در هجوم، رزمنده در تعقیب نیروی دشمن بوده و دارای سنگر و جان‌پناه امن نیست؛ ولی همین نارنجک اگر در محیط شنزار و یا ترکش‌زا پرتاب شود، می‌تواند مانند نارنجک دفاعی عمل کند؛ ولی در دفاع، رزمنده دارای جان‌پناه امن است و نیروی دشمن به او نزدیک می‌شود.

نارنجک‌های دفاعی معمولاً به سه طریق ایجاد ترکش می‌نمایند:

الف) جنس بدنه معمولاً از چدن یا فولاد و یا سایر فلزات بوده و در صورت انفجار بدنه تبدیل به ترکش می‌شود؛

ب) جنس بدنه مانند نارنجک تهاجمی بوده، ولی در داخل آن علاوه بر مواد منفجره تعدادی ساچمه تعبیه شده است که در صورت انفجار پراکنده شده و ایجاد ترکش می نمایند؛

ج) مانند نوع دوم نارنجک های تدافعی است، با این تفاوت که یک فنر به صورت فشرده در داخل بدنه نازک آن تعبیه شده است که بعد از انفجار مواد منفجره تبدیل به ترکش می شود.

دسته دوم، نارنجک های شیمیایی می باشند که در انواع زیر به کار می روند:

الف) اشک آور که در این نوع نارنجک معمولاً از دو نوع ماده شیمیایی CN و یا CS استفاده شده که بعد از پرتاب نارنجک و عملکرد چاشنی احتراقی آن، مواد داخل نارنجک شروع به سوختن نموده و دود و گاز از آن حاصل می شود که استنشاق دود و گاز حاصله سبب حالت تهوع، ریزش اشک و سوزش چشم و آبریزش بینی و در موارد خاص، حساسیت های دیگر مانند خارش پوست و تنگی نفس و غیره می گردد. مأموریت این نارنجک معمولاً در کنترل اغتشاشات و دفاع از خود، بدون آسیب جدی به مهاجم استفاده می شود.

ب) نارنجک شیمیایی دودزا که بعد از عملکرد ماسوره شروع به سوختن نموده و ایجاد دود می نماید که دود حاصل شده با توجه به مواد داخل نارنجک به رنگ های مختلف وجود دارد. مأموریت این گونه نارنجک ها معمولاً جهت اعلام خبر و استتار در روز استفاده می شود.

ج) نارنجک شیمیایی آتش زا در جهت آتش زدن انبارهای سوخت و تدارکات دشمن استفاده می گردد و عملکرد این نارنجک به این صورت است که بعد از مشتعل شدن چاشنی احتراقی آن، شروع به سوختن نموده و مانند مین های منور ایجاد گرما و شعله می نماید.

د) نارنجک شیمیایی فلاش که بعد از عملکرد، ایجاد نور شدید می نماید که در

جهت اعلام خبر در شب و یا کنترل شورش در اغتشاشات خیابانی استفاده می‌شود. بدین صورت که بعد از عملکرد، ماسوره نارنجک برای مدت‌زمان چند ثانیه‌ای نور خیره‌کننده بسیار شدیدی ایجاد می‌نماید که برای چند ثانیه فرد مشاهده‌کننده را دچار تاری دید و کوری لحظه‌ای می‌نماید و این زمان، فرصت مناسب را در اختیار پلیس ضد اغتشاش قرار می‌دهد که با توجه به اینکه از تجهیزات خاص مانند عینک و ویزور استفاده می‌نماید، بتواند فرد شورشی را کنترل و دستگیر نماید.

دسته سوم، نارنجک‌های آموزشی و مشقی می‌باشند که به صورت برش‌خورده (نیم بر و یا برش ۴۵ درجه) و یا سالم بدون مواد انفجاری و فقط با ماسوره احتراقی در جهت انواع آموزش‌های استفاده از نارنجک، مورد استفاده قرار می‌گیرند.

برای نارنجک، سه شیوه پرتاب اصولی وجود دارد که عبارتند از: حالت ایستاده؛ در این حالت نارنجک را در دست گرفته به گونه‌ای که اهرم مانع ضارب ماسوره در نرمی کف دست قرار گیرد (تصویر شماره ۱۱) و دست مشت‌کرده، نارنجک را نگه می‌دارد. هر دو دست جلوی سینه قرار گرفته با انگشت میانی و یا امضاء دست دیگر، ضامن نارنجک را کشیده، هر دو دست مشت کرده و به صورت ۱۸۰ درجه باز می‌شود؛ به این صورت که نارنجک در آن دست رو به سمت بالا و دست دیگر رو به سمت پایین از بالای مشت دست خالی به سمت هدف نشانه‌روی، پاها در زاویه ۹۰ درجه نسبت به هم، پای جلو نزدیک هدف از زانو خم و پای عقب کشیده و نارنجک از بالای سر به صورت منحنی به سمت هدف پرتاب می‌شود و با توجه به موقعیت افتادن نارنجک انفجاری به زمین، در جهت و یا خلاف جهت پرتاب اقدام به خیز می‌نماییم (تصویر شماره ۱۲). اگر در پشت خاک‌ریز، سنگر یا جان‌پناه و... در نقطه امن باشیم، در جهت پرتاب خیز رفته؛ ولی اگر نارنجک در نزدیک ما به زمین اصابت کرده و یا فاصله مناسب از محل انفجار نداشتیم، در خلاف جهت پرتاب، خیز می‌رویم تا نقاط حساس بدن از موج انفجار و ترکش نارنجک دورتر باشد.

حالت به زانو و درازکش نیز مانند حالت ایستاده است؛ با این تفاوت که اعمال پرتاب در به زانو، روی دو زانو نشسته و سایر اعمال پرتاب را انجام می دهیم و در صورت درازکش روی پشت دراز کشیده و بعد از اتمام اعمال، پرتاب خیز می رویم. حالت های گفته شده، شیوه های پرتاب اصولی نارنجک است؛ ولی شیوه پرتاب در میدان نبرد با توجه به شرایط منطقه می تواند متفاوت باشد، به عنوان مثال در برخورد به سنگر دشمن دیگر لازم به حالت پرتاب نیست، بلکه ضامن نارنجک را کشیده و در سنگر دشمن رها نموده و عبور می کنیم.

مین و رزم مین: مین بسته ای است انفجاری یا شیمیایی که علیه نفرات و خودروهای دشمن به کار می رود (طاهری، ۱۳۸۹: ۱۲۵). رزم مین کاربری تاکتیکی و استراتژیکی از مین ضد دشمن و عمل متقابل با آن را جنگ یا رزم مین می گویند (مهندسی و تخریب، ۱۳۷۵: ۱۴۶). چهارمین رکن از ارکان اساسی تخریب، مبحث مین و رزم مین است. کمتر کشوری پیدا می شود که دارای مرزهای مورد تهدید بوده و از مین و میادین مین استفاده ننماید. ساختمان همه مین ها تشکیل شده از ماسوره مین که بیشتر در مین های زمینی به صورت فشاری و کششی است، چاشنی یا مواد منفجره حساس، مواد کمکی یا تقویت کننده موج انفجار مواد حساس، مواد اصلی که تعیین کننده مأموریت مین است و بدنه که هر شکل و جنسی می تواند داشته باشد.

مین های زمینی در حالت کلی به سه دسته تقسیم بندی می شوند. دسته اول، مین های انفجاری که با توجه به میزان مواد و عملکرد به مین های ضد نفر، ضد نفرات، ضد خودرو و ضد تانک تقسیم بندی می شوند. دسته دوم، مین های اعلام خبر مانند منورها در جهت اعلام خبر بیشتر در شب و دودزا که در جهت اعلام خبر در روز استفاده می شود. دسته سوم مین ها، مین های آموزشی و مشقی می باشند. مین ها و میادین مین را نگهبانان خاموش می نامند، چرا که با کمترین هزینه بهترین محافظت را انجام می دهند.

میادین مین با اهداف مختلفی از جمله سد و به تأخیر انداختن حرکت دشمن، کانالیزه و منحرف کردن دشمن، وارد آوردن تلفات ناگهانی به دشمن، تقویت روحیه نیروهای خودی و تضعیف روحیه دشمن در انواع میدان مین حفاظتی به منظور کمک به تأمین محلی، حفاظت یگان یا مناطق مهم استقرار می‌گردد. میدان مین پدافندی به منظور تقویت پدافند و جلوگیری از نفوذ دشمن به مواضع خودی، میدان مین سدکننده به منظور سد کردن حرکات پیش‌بینی شده دشمن و میدان مین ایذایی برای اختلال حرکت دشمن، ناامن کردن جاده‌ها و ... استفاده می‌شود. میدان مین فریبنده می‌تواند در هر کدام از انواع گفته شده در قبل باشد؛ فقط به جای مین از اشیاء فریبنده شبیه مین مانند قوطی کنسرو و... جهت گمراه کردن دشمن استفاده می‌شوند. لازم به ذکر است که احداث هر کدام از میادین مین گفته شده در راستای اهداف احداث میدان مین صورت می‌گیرد (مهندسی و تخریب، ۱۳۷۵: ۱۵۰).

دفاع مقدس:

مبنای دفاع، خمیره و ذاتی هر موجود است و دارای منافع زیادی برای حفظ نوع، شخص و تعمیر دنیا و آخرت شخص است (امام خمینی، ۱۳۷۳: ۱۵). چنین دانسته می‌شود که هر موجود بر بقا و ابدی بودن خود صحنه می‌گذارد و نشان می‌دهد ضرورت دفاع به تناسب آفرینش هر موجودی از دیگری متفاوت است. هم چنین دفاع هر موجود به دلیل مخلوق بودن او محدود است و در مواقعی در مقابل تهدیدات خارجی، مقاومت خود را از دست می‌دهد؛ تسلیم و یا نابود می‌شود. دفاع انسان از حقوق خود در بین موجودات، جنبه‌ی زیستی - معرفتی دارد. دفاع از حقوق فردی و اجتماعی انسان در حالت طبیعی باید براساس عقل و خرد صورت پذیرد. دفاع معرفتی به همین دلیل از اهمیت خاصی برخوردار و لازم است تمامی انسان‌ها به فهم مشترکی از آن برسند تا در سایه‌ی آن، آزادی، استقلال، عدالت، امنیت، تعاون و ... بر جوامع بشری حاکم شود (رستمی نسب، ۱۳۸۹: ۹۶).

دفاع مفهومی مقدس، ارزشی و مبتنی بر آفرینش بشر و یکی از ارکان بقاء حفظ نوع و سعادت‌مندی دنیا و آخرت است. فهم حقیقی و التزام عملی به آن سبب امنیت، عدالت و رفاه عمومی می‌شود. اسلام در مورد دفاع مقدس، برخوردار از نظریه‌ای است که بر دو مبنای توحیدی استوار است: ۱) خواست و مشیت الهی و خارج از اراده‌ی انسان؛ ۲) خواست و مشیت الهی که بر فطرت یعنی آگاهی، اراده و انتخاب انسان مبتنی است (رستمی‌نسب، ۱۳۸۹: ۹۵).

براساس همین فطرت و آگاهی و انتخاب آزادانه رزمندگان در دفاع مقدس بود که حماسه‌ها آفریده شد. در جنگ تحمیلی رژیم بعث و هم‌پیمانانش علیه جمهوری اسلامی ایران، افراد زیادی از قشرهای مختلف اجتماع حضور داشتند و هرکدام، کارهای مختلفی در طول مدت حضور در جبهه بر عهده داشتند. یک دسته از این افراد کسانی بودند که مرگ را به سخره گرفته و با پای خود در بازی مرگ پا گذاشته بودند، این افراد شجاع‌دلان تخریب بودند که با کمترین آموزش وارد عرصه پیکار شده و پیش‌قراولان صحنه نبرد برای هموارکردن مسیر جنگ و عملیات‌ها در شب‌ها و روزهای دفاع مقدس بودند؛ کسانی که فکر و ذهن خود را به خدا سپرده و هر لحظه آماده جان‌فشانی بودند.

تاریخچه دفاع و تخریب در آن، به هزاران سال پیش بر می‌گردد. انسان‌های پیشین برای مقابله با دشمنان خود در شرایط مختلف، دست به اقدامات گوناگونی می‌زدند که یک نمونه از این اقدامات که به عنوان پیشینه‌ای برای نارنجک‌های امروزی محسوب می‌شود به شرح زیر است. آن‌ها روزانه با جمع کردن مار، عقرب، رتیل از مناطق مرطوب و نمناک و زندانی کردن آن‌ها در کوزه گلی و سپس رهاکردن در شب و به صورت مخفیانه در اردوگاه دشمن، سبب تلفات ناگهانی و کاهش روحیه نیروهای دشمن می‌شدند که سپس با مرور زمان و کشف باروت، این ماده جای حیوانات را گرفت و بعد از کشف مواد منفجره، فلزات و شکل‌دهی آن‌ها نارنجک‌ها به صورت

متداول امروزی در آمدند. نمونه‌های دیگر تاریخچه تخریب در دفاع، استفاده از چاله، حفره و یا گودال و درختان در مسیر ارابه‌ها و نیروهای دشمن بود که امروزه با شناخت مواد منفجره این ترفند تبدیل به مین و انواع تله و بسته‌های انفجاری و یا ترکیبی از موانع انفجاری با موانع طبیعی و مصنوعی شده است.

کتاب‌ها و مقالات متعددی از خاطرات رزمندگان دفاع مقدس منتشر شده است، ولی در این نوشته‌ها کمتر به حضور پررنگ حماسه‌سازان تخریب پرداخته شده است. بر طبق اسناد به دست آمده و خاطرات منتشرشده، بیش‌ترین مأموریت تخریب در دفاع مقدس به کار پاک‌سازی و ایجاد معبر در میادین مین عراق مربوط می‌شده است و به صورت خیلی کمتر به سایر ارکان تخریب و انفجارات پرداخته‌اند؛ به گونه‌ای که با هرکدام از رزمندگان تخریب در آن دوران مصاحبه می‌شود، بیشتر به بازگویی خاطرات شب‌های عملیات و شناسایی و ایجاد معبر و پاک‌سازی میادین مین می‌پردازد تا در مورد سایر ارکان تخریب. رژیم بعثی عراق برای استحکام مواضع تصرف‌شده از ایران و همچنین خاک سرزمینی خود، اقدام به کاشت انواع میادین مین گوناگون نموده بود و بیشتر میادین مین احداث‌شده به سبک روسی احداث گردیده بودند. در این نوع سبک، احداث مین‌ها در ردیف‌های منظم براساس نوارهای فرضی در میدان استقرار یافته و در نقشه‌های مربوط به ثبت میدان، ثبت می‌شدند؛ برخلاف روش آمریکایی که مین‌ها با فاصله از نوار فرضی قرار می‌گرفتند.

مستحکم‌ترین و خطرناک‌ترین این میادین مین، میدان‌های مین سدکننده بودند؛ چرا که در آن‌ها علاوه بر آنکه حدود ۲۰ درصد از مین‌های ضد تانک تله می‌شدند؛ دارای عمق بسیار زیاد و نوارهای متعدد از انواع مین‌های ضد نفر، ضد نفرات ترکشی و جهنده ترکشی، ضد خودرو و ضدتانک، اعلام خبر، شبکه‌های فوگاز، شبکه‌های مختلف و در هم تنیده سیم خاردار حلقوی، فرشی، چادری و ...، کانال‌های متعدد و مسلح‌شده با انواع مین بودند و گذرکردن از این میادین مین با ویژگی‌های گفته‌شده

برای نیروهای دریادل تخریب با حداقل آموزش، کار چندان آسانی نبود. به خاطر همین امر بود که در کمتر عملیاتی پیدا می شد که شخصی از نیروهای تخریب شهید و یا مجروح نگردد.

از دیگر میادین مین موجود در دفاع مقدس، میادین مین پدافندی بودند. این میدان به منظور تقویت پدافند و از تمام مین ها استفاده می گردید و حدود ۵ درصد از مین های ضدتانک تله می شدند. این میادین فقط از لحاظ نیاز حفاظتی نیروهای خودی و غیرنظامیان علامت گذاری می شدند. میادین مین حفاظتی در خاک خودی هم و توسط نیروهای تخریب در جهت حفاظت موقت در مناطق عقب و یا جدا شده از منطقه نبرد مثل سنگر کمین، پست نگهبانی جدا شده و حفاظت از تأسیسات دائمی مثل سکوهای پرتاب موشک و مراکز مهم نظامی در جهت مشکل کردن دسترسی نیروهای نفوذی و خرابکار دشمن احداث می گردید. با این وجود، یکی از خطرناک ترین میادین مین، میادین مین ایدایی می باشند. در این میادین از تمام مین ها استفاده و همه مین های ضد تانک تله می شوند. این میادین بیشتر در نقاط حساس استقرار یافته، علامت گذاری نمی شوند؛ ولی به صورت کامل گزارش و ثبت می گردند. نه تنها توسط رژیم بعثی، بلکه توسط گروه های ضد انقلاب در بیشتر نقاط مرزی کشور از جمله غرب و شمال غرب، مین گذاری های متعددی انجام شده بود که بیشتر این مین گذاری ها، خارج از قاعده و قوانین میادین مین بوده و در جهت پایین آوردن روحیه و تلفات به نیروهای در رفت و آمد، در جهت برقراری امنیت در این مناطق استفاده می شدند که در بیشتر مواقع حتی سبب آسیب رساندن به افراد غیرنظامی و بومی منطقه می شد. نوع و روش و مکان خاصی در این مین گذاری ها مطرح نبود، ولی بیشتر در نزدیکی پایگاه ها، پاسگاه ها و مناطق در رفت و آمد نیروها مانند زیر پل و کنار جاده ها کار گذاشته می شدند و با پوشش گیاهی منطقه استتار می شدند که با دید مستقیم نیروها قابل شناسایی نباشد. از این جمله مین گذاری ها در طول دفاع مقدس و توسط گروه های ضد انقلاب، بسیار زیاد

است که از جمله تلفات وارده می‌توان به چند مورد گزارشات ثبت‌شده زیر اشاره کرد: مورخه ۶۳/۷/۸، مین‌یاب ارتش در محور بانه- آرم‌ده روی مین رفت که با انفجار آن، یک نفر شهید و دو نفر دیگر مجروح شدند (استکی، ۱۳۸۶: ۱۹۸). مورخه ۶۴/۵/۱۶، یک دستگاه خودرو جیب در محور پایگاه صالح با مین برخورد کرده و در نتیجه ۴ سرباز شهید شدند (استکی، ۱۳۸۶: ۱۹۹). مورخه ۵۹/۹/۱۵، یک دستگاه اتومبیل جیب آهو که سرنشینان آن یک معمار و یک تکنسین راه و ساختمان بودند، در راه سنندج - سقز بر اثر انفجار مینی که ضد انقلابیون کار گذاشته بودند منهدم، یک نفر از سرنشینان آن شهید و یک نفر دیگر مجروح شد (استکی، ۱۳۸۶: ۱۹۹). از این قبیل گزارشات مین‌گذاری پراکنده، در طول دفاع مقدس بسیار است که موارد کشف‌شده توسط نیروهای مجاهد تخریب با جان‌فشانی خشتی می‌گردیدند.

عملیات‌های دفاع مقدس:

فهرست عملیات زمینی گسترده ایران در جنگ ایران و عراق در باب معرفی ۲۸ مورد از مهم‌ترین عملیات‌های زمینی ایران در طول ۸ سال جنگ ایران و عراق است که با نام عملیات گسترده شناخته می‌شوند (دری و انصاری، ۱۳۸۳)؛ و نیروهای تخریب نقش چشم‌گیری در پاک‌سازی و ایجاد معبر قبل از عملیات و انجام فعالیت‌های تخریبی در حین و بعد عملیات در راستای تثبیت منطقه داشته‌اند که به تعداد معدودی از آن‌ها به‌صورت مختصر از روایت‌های پاسدار شهید علی عاصمی اشاره شده است.

جبهه جنوبی

نام عملیات	تاریخ شروع	تاریخ پایان	منطقه نبرد	نتایج عملیات
عملیات اندیمشک	۲۳ مهر ۱۳۵۹	۲۳ مهر ۱۳۵۹	غرب پل نادری و رودخانه کرخه، سه راه قهوه خانه	تثبیت پل نادری و عقب راندن دشمن از قسمتی از غرب کرخه
عملیات نصر	۱۵ دی ۱۳۵۹	۱۸ دی ۱۳۵۹	هویزه - کرخه کور - دشت آزادگان	نیروهای ایرانی بخشی از شهر خرمشهر را آزاد کردند، ولی به دلیل پیشروی ناهماهنگ در محورها و نبود پشتیبانی مناسب، مواضع تثبیت نگردیده و نیروهای ایرانی عقب رانده شدند.
عملیات توکل	۲۰ دی ۱۳۵۹	۲۰ دی ۱۳۵۹	شمال آبادان - سه راهی ماهشهر	تلاش نیروهای ایرانی در جهت جلوگیری از محاصره آبادان و عبور نکردن نیروهای عراقی از کارون با شکست روبرو شد.
عملیات فرمانده کل قوا	۲۱ خرداد ۱۳۶۰	۲۵ خرداد ۱۳۶۰		

بررسی نقش تخریب و انفجارات بر عملیات‌های دفاع مقدس

بازپس‌گیری ساحل شرقی رودخانه کارون؛ خارج کردن آبادان از محاصره یکساله؛ آزادسازی بیش از ۱۵۰ کیلومترمربع از اراضی اشغال‌شده توسط ارتش عراق؛ کلاسیک‌ترین عملیات نیروهای ایرانی در طول جنگ که کاملاً بر پایه اصول نظامی بود.		۵ مهر ۱۳۶۰	۵ مهر ۱۳۶۰	عملیات ثامن‌الائمه
آزادسازی بستان و ۷۰ روستای منطقه و ۵ پاسگاه مرزی؛ تصرف مناطق الله‌اکبر و تنگه چزابه	شمال و جنوب کرخه- دشت آزادگان	۱۵ آذر ۱۳۶۰	۸ آذر ۱۳۶۰	عملیات طریق القدس
بازپس‌گیری ۲۵۰۰ کیلومترمربع از خاک ایران از نیروهای عراقی؛ آزادسازی جاده استراتژیک دزفول تا دهلران؛ تصرف چاه‌های نفت ابوقریب در ارتفاعات تینه؛ اسارت ۱۵۰۰۰ سرباز عراقی توسط نیروهای ایرانی	غرب کرخه	۱۰ فروردین ۱۳۶۱	۲ فروردین ۱۳۶۱	عملیات فتح‌المبین

آزادسازی خرمشهر و منطقه هویزه و پادگان حمید؛ انهدام ۲۰٪ از ارتش عراق؛ آزادسازی ۵۰۳۸ کیلومترمربع از مناطق اشغال شده؛ عقب نشینی گسترده نیروهای عراق از استان خوزستان و موضع گیری آن ها در اطراف شهر بصره جهت مقابله با حمله احتمالی نیروهای ایرانی (کانال به عرض ۲ متر و عمق ۲ متر، جلوی سنگرها بشکه های ۲۲۰ لیتری فوگاز، وجود میدان مین کنار کارون در اطراف باتلاق های کنار رودخانه)	خرمشهر- دشت آزادگان	۳ خرداد ۱۳۶۱	۱۰ اردیبهشت ۱۳۶۱	عملیات بیت المقدس
عدم موفقیت در تأمین شهر بصره	شرق بصره	۷ مرداد ۱۳۶	۲۲ تیر ۱۳۶۱	عملیات رمضان
از اهداف این عملیات بازیابی روحیه رزمندگان ایرانی بعد از شکست در عملیات رمضان بود- تصرف منابع نفتی موسیان و بیات و همچنین حوضچه های نفتی زبیدات که مشتمل بر ۷۰۰ حلقه چاه نفتی بود-تصرف جاده طیب به شرحانی - رسیدن نیروها به نقطه مرزی به طول ۵۰ کیلومتر (بشکه های ۲۰ لیتری فوگاز در جلوی سنگرهای دشمن)	موسیان- ارتفاعات مرزی «میال حمیرین»- جنوب شرقی دهلران	۲۰ آبان ۱۳۶۱	۱۰ آبان ۱۳۶۱	عملیات محرم

بررسی نقش تخریب و انفجارات بر عملیات‌های دفاع مقدس

عملیات والفجر مقدماتی	۱۷ بهمن ۱۳۶۱	۲۱ بهمن ۱۳۶۱	فکه- چزابه	لو رفتن طرح عملیات توسط نیروهای سازمان مجاهدین خلق؛ ناکامی نیروهای ایرانی در تصرف پل غزیه و شهر العماره
عملیات والفجر ۱	۲۱ فروردین ۱۳۶۲	۲۸ فروردین ۱۳۶۲	جبل فوقی- شمال فکه	دستیابی نسبی نیروهای ایرانی به ارتفاعات موردنظر؛ ضعف فرماندهی نیروهای زمینی به جهت اتکای بیش از حد به واحد توپخانه؛ ناکامی در الحاق یگان‌ها به یکدیگر بعد از پایان عملیات؛ عقب‌نشینی نیروهای ایرانی به مواضع قبلی بعد از چند روز (استفاده از میدان مین سدکننده توسط دشمن به عمق ۱۶۰۰ متر و بشکه‌های ۲۰ لیتری فوگاز استتار شده)
عملیات خیر	۳ اسفند ۱۳۶۲	۲۲ اسفند ۱۳۶۲	هورالهویزه	در محور شمالی عملیات (العزیز) نیروهای ایرانی توانستند خود را به رودخانه دجله رسانده و تردد راه بصره به بغداد را قطع کنند؛ تصرف دو جزیره مجنون به مساحت ۱۶۰ کیلومتر مربع؛ تصرف ۵۰ حلقه چاه نفت؛ استفاده گسترده عراق از سلاح شیمیایی؛ شروع جنگ نفت‌کشها

پیشروی کم نیروهای ایرانی در مواضع عراق تا شرق دجله و ناکامی در عبور از آن؛ ناتوانی آتشباری مناسب نیروهای ایرانی به نیروهای عراق به دلیل کمبود امکانات؛ عقب نشینی از نیمی از مناطق تصرف شده بعد از یک هفته؛ شروع جنگ شهرها	هورالهویزه - شمال بصره	۲۶ اسفند ۱۳۶۲	۱۹ اسفند ۱۳۶۲	عملیات بدر
تصرف شهر فاو، راس البیشه، جاده فاو تا بصره؛ قطع دسترسی عراق به خلیج فارس؛ گسترده ترین استفاده از سلاح های شیمیایی در طول جنگ از جانب ارتش عراق؛ اسارت ۳۰۰۰ سرباز عراقی توسط نیروهای ایرانی؛ تصویب قطعنامه ۵۸۲ شورای امنیت؛ ساخت پل «بعثت» با استفاده از ۳۴۰۰ توله روی اروندرود؛ مصدومیت شیمیایی بیش از ۱۵۰۰۰ سرباز ایرانی در ۱۷ روز؛ ورود رابرت مک فارلین به تهران	شبه جزیره فاو	۲۹ فروردین ۱۳۶۵	۲۰ بهمن ۱۳۶۴	عملیات والفجر ۸
لو رفتن طرح عملیات پیش از آغاز آن توسط هواپیماهای آواکس؛ شکست خوردن نیروهای ایرانی در تصرف جزایر ام الرصاص و منطقه ابوالخطیب بعد از ۴۸ ساعت و دستور توقف عملیات توسط فرماندهان	غرب جزیره مینو- ابوالخصیب	۵ دی ۱۳۶۵	۳ دی ۱۳۶۵	عملیات کربلای ۴

بررسی نقش تخریب و انفجارات بر عملیات‌های دفاع مقدس

تصویب قطعنامه ۵۹۸؛ پیشروی ۱۲ کیلومتری به سمت بصره؛ تصرف ۱۱ قرارگاه ارتش عراق؛ آزادسازی ۱۵۰ کیلومتر از مساحت ایران؛ انهدام ۸۱ تیپ و گردان مستقل ارتش عراق؛ تصرف دریاچه بوبیان؛ آزادسازی ۴ پاسگاه مرزی ایران	شرق بصره	۴ اسفند ۱۳۶۵	۱۹ دی ۱۳۶۵	عملیات کربلای ۵
هدف از این عملیات صرفاً تضعیف روحیه و ماشین جنگی عراق در قسمت جنوبی کانال پرورش ماهی بود. نیروهای ایرانی با اولین پاتک عراق بدون هیچ مقاومتی به مواضع اولیه خود بازگشتند.	شلمچه	۲۵ خرداد ۱۳۶۷	۲۲ خرداد ۱۳۶۷	عملیات بیت المقدس ۷
	غرب کارون			عملیات لبیک یا خمینی

جبهه میانی:

نام عملیات	شروع عملیات	پایان عملیات	منطقه نبرد	نتایج عملیات
عملیات کربلای ۱	۹ تیر ۱۳۶۵	۱۹ تیر ۱۳۶۵	ارتفاعات قلاویزان تا شهر مهران	بازپس‌گیری شهر مهران و ارتفاعات استراتژیک قلاویزان و حمربین؛ آزادسازی جاده دهلران به مهران؛ آزادسازی ۲ پاسگاه مرزی
عملیات کربلای ۶	۲۴ دی ۱۳۶۵	۲۴ دی ۱۳۶۵	شهر نفت شهر و شمال شهر سومار	نیروهای ایرانی در آزادسازی شهر «نفت شهر» ایران و شهر «نفت خانه» عراق شکست خوردند

جبهه شمالی:

نام عملیات	تاریخ شروع	تاریخ پایان	منطقه نبرد	نتایج عملیات
عملیات والفجر ۴	۲۷ مهر ۱۳۶۲	۳۰ آبان ۱۳۶۲	پنجوین	مقاومت بیش از انتظار ارتش عراق در منطقه باعث سرمایه گذاری فراوان دو طرف برای پیروزی در این نبرد بود و والفجر ۴ را از یک عملیات محدود به یک عملیات گسترده تبدیل کرد. در طی این عملیات ۷۰۰ کیلومترمربع از خاک عراق به تصرف نیروهای ایرانی درآمد.
عملیات قادر	۲۴ تیر ۱۳۶۴	۱۸ شهریور ۱۳۶۴	سیدکان	به دلیل ناکامی عملیات بدر، ابتکار عمل این بار به ارتش داده شد و آزادسازی منطقه عمومی اشنویه؛ پیرانشهر نیز از سپاه به ارتش واگذار شد؛ اما ارتش نیز در این عملیات ناکام ماند و طی دو ماه، سه بار در تصرف منطقه شکست خورد و در نهایت دستور توقف عملیات.
عملیات کربلای ۱۰	۲۵ فروردین ۱۳۶۶	۵ اردیبهشت ۱۳۶۶	محور بانه - سردشت - ماووت	پیشروی کند نیروهای ایرانی در راه های سخت گذر منطقه؛ ناکامی در تحقق نیمی از اهداف اولیه عملیات؛ پیشروی ۳۴ کیلومتری در خاک عراق؛ زمینگیری نیروهای دو طرف در ارتفاعات شاخ گولان
عملیات بیت المقدس ۲	۲۵ دی ۱۳۶۶	۲ بهمن ۱۳۶۶	ارتفاع قمیش - سلیمانیه -	نخستین عملیات ایران در زمستان بود که در جهت امتیازگیری برای پایان جنگ، پیروزی نسبی را به همراه داشت؛ تصرف ارتفاعات

بررسی نقش تخریب و انفجارات بر عملیات‌های دفاع مقدس

قمیش، ویولان و تنگه گوجار دستاوردهای این عملیات بود.	ماووت			
آخرین عملیات نظامی ایران بود که از جانب فرماندهان به‌عنوان آخرین ضربه به ارتش عراق در جهت پذیرفتن قطعنامه ۵۹۸ شناخته می‌شود. این عملیات با موفقیت کامل همراه شد و شهرهای حلبچه، دوجيله و خورمال به تصرف نیروهای ایرانی درآمدند؛ محاصره شهر سلیمانیه عراق؛ بمباران شیمیایی شهر حلبچه عراق توسط رژیم بعث	حلبچه - سلیمانیه	۲۹ اسفند ۱۳۶۶	۲۴ اسفند ۱۳۶۶	عملیات والفجر ۱۰
شکست کامل عملیات «فروغ جاویدان»؛ عقب‌راندن نیروهای مهاجم به پشت مرزهای بین‌المللی؛ کشتن ۲۰۰۰ تن و دستگیری ۲۵۰ تن از اعضای سازمان مجاهدین خلق ایران؛ انهدام ۴۰۰ دستگاه انواع وسایل نقلیه ارتش عراق که در اختیار نیروهای مهاجم قرار داشت؛ پذیرش قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت توسط صدام حسین؛ ابراز تمایل بریتانیا برای برقراری مجدد روابط دیپلماتیک؛ اعزام نیروهای پاسدار صلح سازمان ملل به مرزهای دو کشور و ایجاد صلح پایدار (پاکسازی منطقه از تجهیزات انفجاری دشمن).	استان کرمانشاه		۵ مرداد ۱۳۶۷	عملیات مرصاد

روش های استقرار میادین مین:

روش اول با فرصت: این روش به منظور پشتیبانی از عملیات تاکتیکی بزرگ و طرح های موانع اجرا می گردد. در این روش، زمان، نیروی انسانی و امکانات مهندسی کافی بوده و از طرح های منظم و استاندارد در جهت استقرار مین ها استفاده می شود. لازم به ذکر است در این روش می توان با توجه به نظر فرماندهان به صورت طرح نامنظم نیز مین گذاری نمود (مهندسی رزمی و تخریب، ۱۳۷۵: ۱۴۸).

روش دوم تعجیلی: این روش در مناطق خط مقدم به منظور ایجاد تأمین در زمان کم، سد و انحراف حرکت دشمن اجرا می گردید. در این روش، زمان، نیروی انسانی و مصالح محدود بوده و برای استقرار این میادین به سه حالت عمل می شده است؛ حالت اول، طرح منظم، در این روش میادین مین کاملاً ثبت و با توجه به محدودیت زمان، به صورت ناقص مستقر می گردند تا در فرصت مناسب به شکل استاندارد و کامل می گردیدند. حالت دوم، طرح نامنظم، از این روش زمانی استفاده می شد که فرصت بسیار محدود و امکانات مین گذاری کم باشد. البته در این نوع مین گذاری، میدان مین و محل مین ها ثبت می گردد؛ لکن ممکن است مین ها در شرایط حساس به صورت پراکنده مستقر گردند. حالت سوم، استقرار میدان مین با استفاده از تکنیک و فنون خاص (غیراستاندارد)، این روش برای مناطقی چون راه، راه آهن، رودخانه و ... که مستلزم به کارگیری شیوه خاص است، استفاده می گردد. مشخصه این نوع میادین مین استفاده از مین های ابتکاری، بسته های انفجاری و ... است (مهندسی رزمی و تخریب، ۱۳۷۵: ۱۴۹). لازم به ذکر است یکی از مشکلات اساسی در شناسایی، کشف و برخورد با میادین مین در دفاع مقدس، علاوه بر ویژگی های گفته شده در هر کدام از میدان ها، دچار تغییر و تحول شدن میدان تحت تأثیر عوامل جوی مانند باران های شدید، برف و دچار آب شستگی، جابجایی و نفوذ در زمین مین های مستقر در میدان با گذشت زمان بود. علاوه بر این، در تمام میادین مین گفته شده به غیر از

روش به کار رفته و استقرار میدان میادین توسط نیروهای دشمن، در طول ساعات شبانه‌روز سرکشی و دارای پست نگهبانی در جهت جلوگیری از نفوذ و پاک‌سازی نیروهای مقابل بودند.

از حضور نیروهای تخریب نه تنها در شناسایی، کشف، ایجاد معبر و پاک‌سازی میادین مین؛ بلکه در عملیات‌های برون‌مرزی و حرکات به عقب، در عملیات انفجارات در جهت انهدام پل‌ها، خاک‌ریزها، سدهای خاکی و... دشمن نیز استفاده می‌شده است. ولی حضور در اجرای مأموریت انفجارات در مقایسه با عملیات پاک‌سازی و ایجاد معبر و شناسایی میادین مین با توجه به وسعت درگیری منطقه نبرد، بسیار کمتر است.

در مأموریت انهدام و انفجارات، نیروهای تخریب با نفوذ به عمق مواضع دشمن در شرایط مختلف عملیات، اقدام به انجام اعمال خرابکارانه، ضربه‌زدن و انهدام تأسیسات حیاتی و پشتیبانی دشمن می‌نمودند که نمونه‌های بسیاری از این جان‌فشانی‌ها در خاطرات رزمندگان دفاع مقدس موجود است که بازگویی از آن‌ها در این مبحث نمی‌گنجد. علاوه بر این، با ایجاد اختلال در حرکات دشمن مانند خراب کردن پل‌ها و جاده‌ها و مسیرهای عبوری دشمن با مواد منفجره و استفاده از انواع آتش‌گذاری سبب کاهش روحیه، تلفات و جلوگیری از حرکت دشمن می‌شدند. یکی دیگر از فعالیت‌های این رزمندگان جان بر کف، عملیات تله‌گذاری در مواضع و مسیرهای عبوری دشمن بود که سبب تلفات ناگهانی به دشمن می‌شد. در این عملیات‌ها براساس شواهد و خاطرات بازمانده، بیشتر از تله‌های استاندارد و تله نارنجک استفاده می‌شده است.

کار با نارنجک به عنوان یک مهمات همراه هر رزمنده، یکی دیگر از وظایف خطیر نیروهای تخریب محسوب می‌شد. آموزش دادن انواع و طریقه پرتاب نارنجک به همه رزمندگان و چگونگی استفاده از آن در شرایط مختلف و غیرمتعارف، هنر تخریب بود که همه رزمندگان را در این مورد تبدیل به یک فرد شجاع و تخریب‌چی می‌نمود. نیروهای بعضی به شیوه‌های مختلف اقدام به تله نارنجک‌های انفجاری نموده و سبب

کاهش روحیه و آسیب به نیروهای خودی می شدند که از جمله موارد این تله ها می توان قراردادادن نارنجک در زیر اجساد شهدا و کشیدن ضامن آن را نام برد که با جابجایی جسد و کم شدن فشار از اهرم مانع، ضارب نارنجک عمل کرده و سبب تلفات می شد و یا قراردادادن نارنجک در زیر درب جعبه مهمات و کشیدن ضامن آن که با باز شدن درب جعبه منفجر می شد. قراردادادن نارنجک در داخل قوطی و کشیدن ضامن و اتصال آن به نخ یا سیم تله در مسیر حرکت که با خارج شدن نارنجک از قوطی منفجر می شد (تصویر شماره ۱۳)، بستن ماسوره های استاندارد کششی و قطع کشش به جای ماسوره اصلی نارنجک و تله کردن آن با سیم تله و... از این نوع تله ها در زمان جنگ تحمیلی و دفاع مقدس فراوان استفاده شده است که کشف و خنثی سازی آن ها، رشادت های دریادلان تخریب را می طلبد.

شیوه های برخورد با میادین مین و تله های انفجاری در عملیات های دفاع مقدس:

بهترین و مناسب ترین شیوه برای برخورد با میادین مین استفاده شده در عملیات های دفاع مقدس، دورزدن مانع در هنگام عملیات و اقدام به خنثی سازی و پاک سازی بعد از تصرف منطقه بوده است که در بیشتر عملیات های دفاع مقدس با توجه به گستردگی عملیات و منطقه نبرد، این امکان وجود نداشته است. در نتیجه برای دسترسی به دشمن، به صورت غافلگیرانه اقدام به ایجاد معبر یعنی راهی در عمق میدان مین می کردند که بتواند نیروها و تجهیزات را به دشمن نزدیک کند. در مرحله اول و پاک سازی یا ترمیم میدان مین، بعد از تصرف منطقه از دشمن و ثبات آن نموده اند که در راستای ایجاد معبر، امروزه شیوه های متعددی موجود است؛ مانند استفاده از اژدر بنگال که یک لوله حاوی مواد منفجره است که پس از استقرار در میدان مین آن را منفجر می کنند و سبب انفجار و یا پرتاب مین های موجود در کنار یا نزدیکی آن می شود و یا ماده منفجره کمت که یک شیلنگ باریک مانند فتیله انفجاری است که

بسته‌های مواد منفجره در فواصل مختلف به آن وصل بوده و پس از پرتاب در میدان منفجر شده و راهی را باز می‌نمود و یا مار انفجاری که مانند شیلنگ آب بوده، ولی پر از مواد منفجره که بعد از هول‌دادن آن در میدان مین آن را منفجر نموده و راهی باز می‌شد.

همه‌ی موارد گفته‌شده در بالا برای ایجاد معبر، با توجه به تحریم نظامی کشور و عدم امکان تأمین و هم اینکه سبب رعایت‌نشدن غافلگیری در عملیات شده و با توجه به عدم توازن قوا و تسلیحات در دفاع مقدس و میزان چندین برابری امکانات و نیروی انسانی دشمن قابل‌استفاده نبود و به ناچار به پاک‌سازی با دست که یکی از خطرناک‌ترین و بهترین انواع پاک‌سازی و یا ایجاد معبر است اقدام می‌شد. خطرناک‌ترین از این جهت که سبب تلفات انسانی در بین نیروهای تخریب می‌شد و بهترین در این راستا که از امنیت معبر ایجادشده با توجه به تردد افراد تخریبچی تقریباً امنیت کامل حاصل می‌شد و سبب افزایش روحیه در شب‌های عملیات می‌گردید.

بعد از ثبات منطقه توسط نیروهای خودی، عملیات جمع‌آوری یا پاک‌سازی کامل میدان مین در صورت لزوم توسط نیروهای تخریب آغاز می‌گردید که در این جهت نیز راه‌های متفاوتی جهت عملیات پاک‌سازی مانند استفاده از انواع ماشین‌آلات مین‌کوب در دنیا وجود داشت. ولی به علت شرایط جنگ، تحریم و ناقص‌شدن اکثر مین‌ها توسط این ماشین‌آلات و رفتن در عمق‌های بیشتر به جای منفجرشدن مین، بهترین و مقرون به صرفه‌ترین روش پاک‌سازی کامل نیز، استفاده از نیروها و با دست است که در روش پاک‌سازی با دست بهتر است در حالت مناسب روی زمین قرار گرفته و به کمک سیخک و وسایل مین‌یاب اقدام به یافتن و خنثی‌نمودن مین نمود. البته ناگفته نماند که وسایل مین‌یاب نیز موجود نبود، بلکه پاک‌سازی به شیوه بصری و با استفاده از سیخک و یا سرنیزه معمولی اقدام به کشف و خنثی‌سازی مین می‌نمودند. مواردی که گفته شد تنها خلاصه‌ای بسیار مختصر از نقش تخریب و انفجارات در دفاع مقدس است که

امیدواریم سبب آشنایی بیشتر نسل های بعدی انقلاب با دفاع مقدس و این نیروهای مجاهد باشد.

نتیجه گیری:

عملیات های بسیاری در دفاع مقدس با اهداف و شرایط مختلف به وقوع پیوست که تعداد محدودی از بزرگترین این عملیات ها با نتایج حاصل شده در آن عملیات ذکر گردید. در هرکدام از این عملیات ها، یگان های تخریب به شیوه های مختلف عمل می نمودند. در بعضی از آن ها، تنها به یکی از ارکان تخریب پرداخته می شد؛ ولی در غالب عملیات ها ممکن بود به صورت همزمان در نقاط مختلف منطقه عملیات، به اجرای چند رکن از فعالیت های تخریب پرداخته می شد.

هرچند در ابتدای دفاع مقدس، تخریب ساختار و سازمان مشخصی نداشت؛ ولی ضرورت جنگ سبب شد که یگان های تخریب در راستای عملیات های دفاع مقدس شکل گرفته، به صورت میدانی وارد عمل شده و تجربیات و آموزش های خود را در حین کار و برخورد با انواع موانع مختلف دشمن کسب نموده و به صورت تدریجی بر مهارت های فردی و یگانی خود بیفزایند؛ مهارت هایی که ممکن بود برای کسب هرکدام از آن ها خون چندین نفر از عزیزان این مرزوبوم ریخته می شد. تجربیات گران قدری که به آسانی به دست نیامده که بتوان به راحتی آن ها را به فراموشی سپرد.

مطالعات انجام شده در رابطه با این پژوهش مشخص کننده ی این است که با توجه به ویژگی های بیان شده از عملیات های دفاع مقدس و میدانی مین، تله های انفجاری و انفجارات در آن و اهداف دشمن از احداث این موانع؛ نقش تخریب در کشف، شناسایی، خنثی سازی و یا ایجاد این موانع مصنوعی بسیار بارز و چشم گیر بوده و با اطمینان خاطر می توان گفت تخریب و انفجارات یکی از ارکان اصلی عملیات های دفاع مقدس بوده و نقش بسیار مهمی در پیروزی های حاصل شده در جنگ تحمیلی و عملیات های موفقیت آمیز آن داشته است.

یگان‌های تخریب به عنوان پیش‌قراول در صحنه عملیات‌های زمینی در دفاع مقدس با اجرای عملیات‌های انفجارات، رزم مین و تله‌های انفجاری، سبب آسودگی خاطر و افزایش روحیه سایر نیروها در طول عملیات می‌شدند و جان‌فشانی‌های آنان گوی سبقت در جهت شهادت در راه خدا را از سایر رزمندگان می‌ربود. قدرت ابتکار و نبوغ نیروهای تخریب نشان می‌داد که اگرچه سخت‌ترین و بدترین موانع و میادین مین با سبک‌های مختلف در مسیر نیروهای اسلام بود؛ ولی با نیروی ایمان آنان هرچند آموزش کافی ندیده بودند، عبور از این موانع امری بسیار سهل و آسان بود. علاوه بر این، نیروهای تخریب در برخورد با انواع مین‌گذاری‌های پراکنده عناصر ضد انقلاب شجاعانه عمل نموده و در کشف و خنثی‌سازی بسیاری از این مین‌ها موفق عمل نمودند. با درک این تجربه و نقش تخریب در عملیات‌های دفاع مقدس، باید به اهمیت موضوع پی برده و در مبحث آمادگی، تجهیز و آموزش نیروهای نظامی با مبحث و عملکرد تخریب و انفجارات آمادگی کامل را برای مقابله با حوادث پیش‌بینی‌نشده دیگر مانند عملیات‌های دفاع مقدس و جنگ تحمیلی حاصل نمود.

پیشنهادهای:

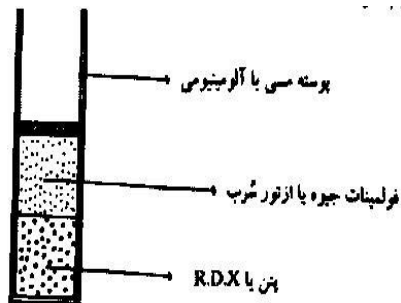
- (۱) پرداختن به فعالیت‌های اجراشده تخریب در هر عملیات به صورت مفصل و به تفکیک
- (۲) بررسی نقاط ضعف و قوت فعالیت‌های تخریب در عملیات‌های دفاع مقدس
- (۳) بررسی ارتباط تخریب در عملیات‌های دفاع مقدس و نبرد آینده

پی نوشته ها

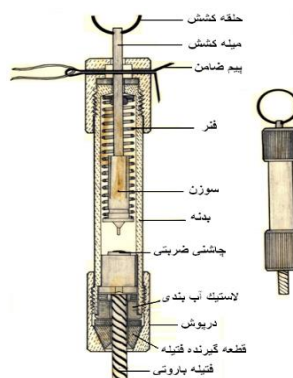
تصویر شماره (۱): نمونه مواد منفجره دینامیت، C۴، TNT

تصویر شماره (۲): نمونه انبردست تخریب فتیله باروتی، چاشنی ساده، آتشزنه M۶۰

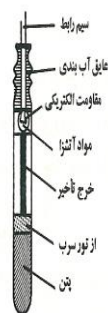

بررسی نقش تخریب و انفجارات بر عملیات‌های دفاع مقدس

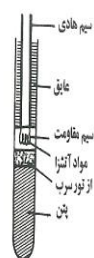

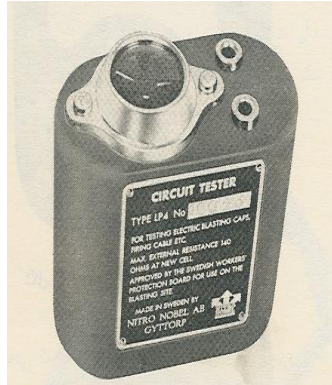
تصویر شماره (۳): نمونه آزمایش گر مدار الکتریکی، ماشین انفجار، چاشنی الکتریکی

نمونه‌های چاشنی الکتریکی تأخیری

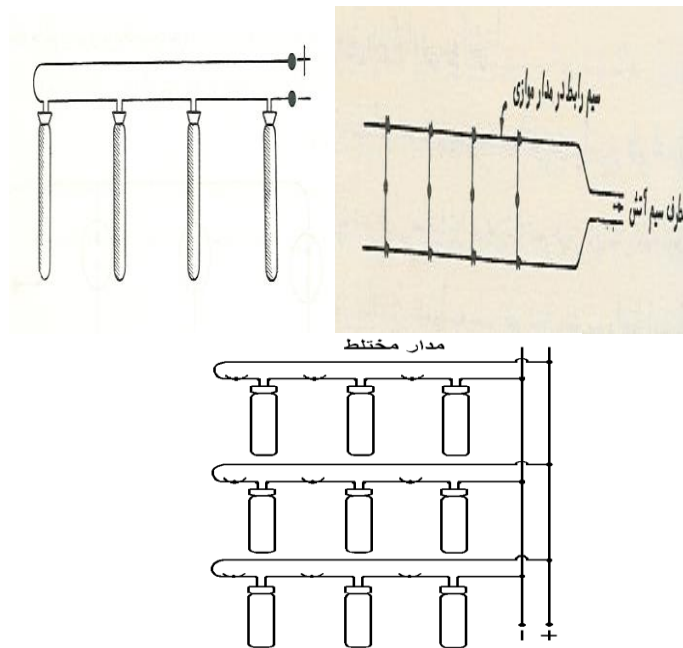

نمونه‌های چاشنی الکتریکی آنی

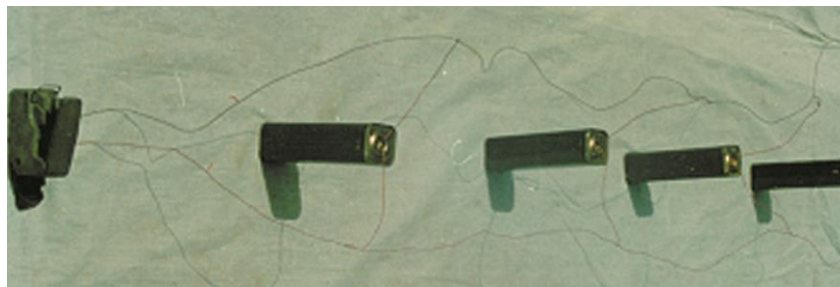

تصویر شماره (۴): نمونه مدار الکتریکی مختلط، موازی، سری

تصویر شماره (۵): یک نمونه آتش‌گذاری الکتریکی با مدار موازی و ماده منفجره TNT

تصویر شماره (۶): نمونه فتیله انفجاری

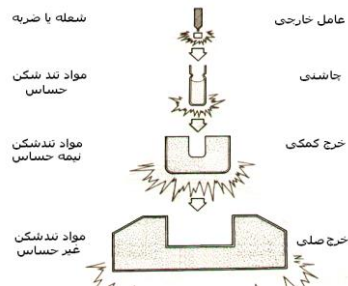

تصویر شماره (۷): نمونه آتش‌گذاری انفجاری

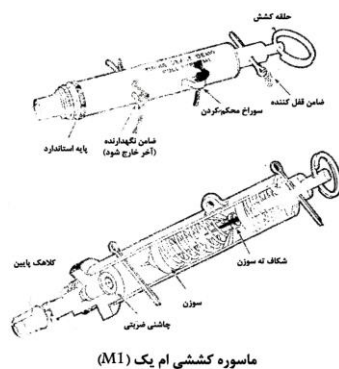
تصویر شماره (۸): مدار آتش انفجاری

مدار آتش مهمات انفجاری

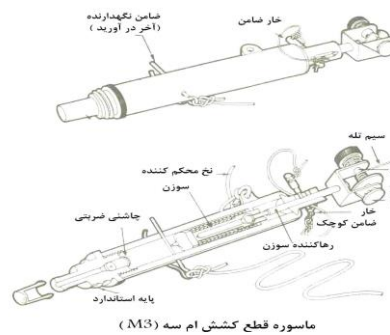

تصویر شماره (۹): ماسوره قطع کشش M^3 ، ماسوره کششی M^1 ، ماسوره قطع فشار

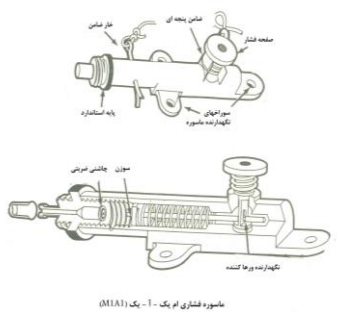
M5، ماسوره فشاری M1A1، ماسوره شیمیایی، ماسوره تأخیری

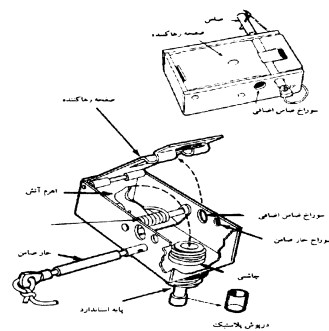
ماسوره کششی ام یک (M1)

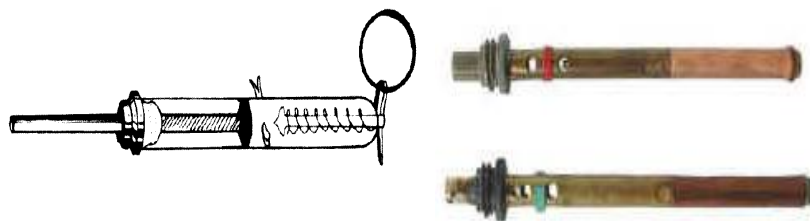

ماسوره قطع کشش ام سه (M3)

ماسوره فشاری ام یک - 1 - یک (M1A1)

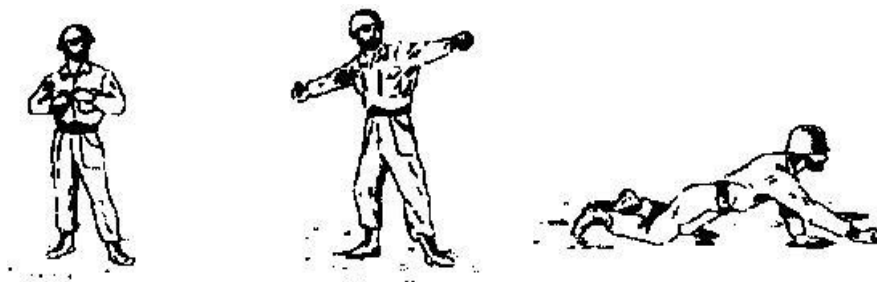
تصویر شماره (۱۰): نمونه انواع نارنجک دستی، ساختمان نارنجک تدافعی

تصویر شماره (۱۱): طرز صحیح در دست گرفتن نارنجک افراد چپ دست، افراد راست دست

تصویر شماره (۱۲): طریقه پرتاب اصولی نارنجک

تصویر شماره (۱۳): نمونه تله نارنجک

منابع:

- (۱) استکی، جواد (۱۳۸۶). مین‌گذاری در مناطق غرب و شمال غرب کشور، تهران: دانشگاه امام حسین (ع).
- (۲) انصاری، مهدی؛ یزدانفام، محمود (۱۳۸۷). روزشمار جنگ ایران و عراق؛ جنگ محدود ایران و آمریکا در خلیج فارس، ۱ مهر تا ۲۷ آبان ۱۳۶۶، تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز اسناد دفاع مقدس.
- (۳) بابایی، گل علی (۱۳۸۹). ضربت متقابل، چ ۱۰، تهران: انتشارات سوره مهر.
- (۴) بابایی، گل علی (۱۳۸۸). همپای صاعقه، چ ۱۵، تهران: انتشارات سوره مهر.
- (۵) بهداروند، محمدمهدی و همکاران (۱۳۹۲). تبیین عوامل شکل‌دهنده‌ی ویژگی‌های روحی و معنوی رزمندگان در دوران دفاع مقدس، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال یازدهم، شماره ۴۳.
- (۶) درزی، حسن؛ انصاری، مهدی (۱۳۸۳). اطلس راهنما: «کارنامه نبردهای زمینی»، چاپ دوم. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ.
- (۷) رستمی‌نسب، عباسعلی (۱۳۸۹). مبانی نظری دفاع مقدس در قرآن کریم، نشریه‌ی ادبیات پایداری، سال اول، شماره دوم.
- (۸) شیرعلی‌نیا، جعفر (۱۳۸۹). هشت سال این‌گونه گذشت، تهران: انتشارات سوره مهر، دفتر ادبیات و هنر مقاومت.
- (۹) طاهری، عباس (۱۳۸۹). مهندسی رزمی، تهران: دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).
- (۱۰) عاصمی، علی (۱۳۶۴). اسناد روایی ضبط‌شده از دفاع مقدس، آماده‌شده توسط عباس طاهری، تهران: دانشگاه افسری امام حسین (ع).
- (۱۱) موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۷۳). چهل حدیث، قم: مؤسسه و نشر آثار امام خمینی (ره).
- (۱۲) دانشگاه امام حسین (ع) (۱۳۷۵). مهندسی و تخریب، چاپ اول، تهران: دانشگاه امام حسین (ع).